

K1544
19. III 62

Ülevaade Tooste külakooli tegevusest.

1. Kooli nimetus. Räpina vallakool Tooste külas (Tolle-
aegne küla nimetus oli Toosikatz). **5.07.01.1880**

Allakirjutaja Daniel Ritslaid õpis siin 1 a. noortega
1886/87. a. ja oli abikoolmeistriks 3 a. 1897-1900 a.

Esitatavad andmed käivad ülaltähendatud ajast kuni kooli
likvideerimiseni s. o. 192 a. ja vanematelt kuuldu järgi kuni
allakirjutanu isa kooliskäimise ajani s.o. kuni 1860. aastani.

2. Kooli asutamise aeg. Kooli asutamise aja kohta ei
ole teateid, kuid 1860. a. paigu on kool juba töötanud.

3. Kooli asukoht. Kool asus Võrumaal Räpina vallas
Tooste küla keskuse talude rühma keskel. Kooli kaugus Räpina
asulast on 4,5 km. Talusid oli külas sel ajal 30 ümber ja umbes
samal arvul pöpsikohti. Pöpsid töötasid taludes põllutöolistena,
püüdsid Peipsist kala ja tegelesid mitmesuguse käsitööga, kuna
nende hulgas oli mitmesuguseid meistrimehi. Pöpsikohad asusid
varemal ajal koolimajale kaunis lähedal ca 0,5 km kaugusel, kuid
ajajooksul toimus nende ümberasustamine küla ääremaadele küla
kagu nurga talude metsmaale või heinamaa otsale. Nüüd jäi nende
kaugus koolimajast ligi 2 km. Ka talud tegid sama ajavahemiku
vältel teatud detsentralisatsioon, külast väljaasumise, läbi.

Kuna kool asetses küla tsentrumis, siis ei olnud koolitee
ühelegi oma küla õpilasele pikem kui 2 km. Naaberkuladest käis
õpilasi Tammistolt ja Üksikuid ka Lintelt, kuid ka need ei asunud
üle 3 km kaugusel koolimajast.

4. Kooli asukoha valikul võis olla mõõduandvaks ainult
kooli kättesaadavus õpilastele. Kooli läheduses ei ole metsasalu-
sid ega jäätmaad, mis oleks võinud mõjutada koolimaja asukoha

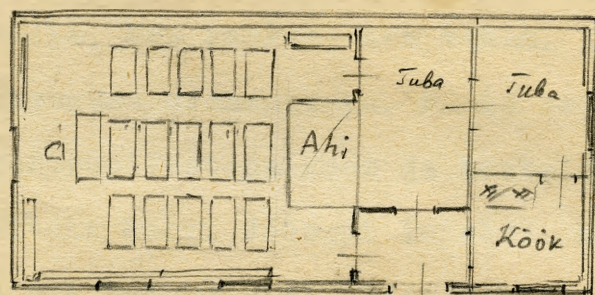
4-2489

ENSJ Vastavik
Koolilaste Täiendusõpetus

valikut. Kool asus lagedal põlluotsal ja selle läheduses olid ainult üksikud puud. Kirjeldataval ajal oli koolimaja ees tolleaegse kooliõpetaja Viido Kliimanni poolt rajatud viljapuuaed.

5. Tooste külakoolile kuulus 7,5 taalri suurune talu, mis ulatas maanteest kuni heinamaani. Koolimaja asus krundi maantee-poolses otsas. Koolimaja läheduses oli ka koolitalu rehealune koos majandushoonega. Varem al ajal oli selle otsas üks kamber elamiseks.

6-8. Koolimaja oli ühekorruseline palkehitus. Koolimaja asus paarikümne meetri kaugusel maanteest fassaadiga lõunasse. Klassiruum asus maantee-poolses otsas. Maja oli vooderdatud ja õlivärviga värvitud ja laastukatusel. Maja oli ehitatud 1880. a. paigu või enne seda. 1890. a. ümber tehti juurdeehitus maja idapoolsesse otsa, 1 tuba ja köök, kooliõpetaja korteri suurendamiseks, mis enne oli ainult ühetoaline.

Koolimajas oli üks suur klassiruum, kus töötasid korraga kõik kolm jaoskonda ja peale selle veel noored.

Õpilastele olid korralikud ülestõstetava klapiga koolipingid. Koolipink oli kahe õpilase jaoks. Koolipingid asetsesid kolmes reas. Nende ees oli pikk laud õpetaja jaoks. Eesseinis õpetaja laua kõrval ja paremal seina ääres olid pingid, millel istusid noored, kui neid oli tunnis. Tagaseinas asetses suur kapp, milles hoiti õpilaste vihke, jutluseraamatut ja ka muid raamatuid kui neid oli. Klassitahvel asetses eesseinis õpetaja laua kõrval.

Koolil muusikariistu ei olnud, kuid kooliõpetajal oli viiul. Ta õpetas lastele laulmist ja koguni kolmel häälel. Oitud laule lauldi koolikatsumise ajal õpetaja Schultzile ette, kes nendega rahule jäi. Õpiti kirikulaule ja ilmalikke laule, nagu "Kui Kungla rahvas...", "Mingem üles mägedele", "Isamaa hiilgava pinnalta paistab" ja teisi üldlaulupeo laule. Ka venekeelseid laule tuli õpetada "Kusli" raamatu järgi.

9. Minu õpetajaks oleku ajal oli Tooste külakool kolme järguline.

I järk ehk noortejärk, millest võtsid osa 7-10 aastased lapsed nn. täheõpijad. Need käisid koolis juhuslikult, tavaliselt 1 päev nädalas. Kindlat päeva nende jaoks ei olnud. Kes tuli see istus seina äärde pingile ja kui oli ruumi siis ka koolipingile. Õpetaja andis neile õpetust lugemises, selle järele kuidas tal aegamuu õpetöö kõrval jäi. Enam-vähem kõik õpilased käisid noortejärgus koolis, kes rohkem, kes vähem. Need nn. "kodulapsed" olid väga mitmesuguse arenemisega. Mõned oskasid nii hästi lugeda, et istusid pärisõpilastega koos ja kostsid nende eest. (Hästi oskasid lugeda näiteks Songi Joosepi lapsed). Mõned aga olid täiesti arenemata ega tunnud veel üldse tähti ja olid ka muidu kasimata (näiteks Toode Hindriki lapsed).

Mõni päev oli noori kuni 10 last koolis.

II järk ehk päriskool oli ettenähtud 10-13 aastastele õpilastele. Selles järgus oli kooliskäimine kohuslik.

Õpilaste arv sel ajal oli 30 ümber, kellest ligi pooled olid esimeses jaoskonnas, kuna teine ja kolmas jaoskond moodustasid teise poole. Koolist lahkumisi teistesse koolidesse või päris ärajäämist koolist oli väga vähe. Esimene jaoskond oli suurem peamiselt halva õppeedukuse tõttu. Leidus õpilasi, kes ei saanudki

1 jaoskonnast kaugemale. Istusid siin oma aja ära ja lugemisoskus jäigi koolist lahkumisel puudulikuks.

III järk oli järelkool, millest võtsid osa ~~lõuanahtased~~ ~~naarad~~ ~~knaixkoxk~~ kooli lõpetanud noored, 13 a. vanadusest kuni leerimine kuni. See oli ettenähtud õpitud ainete eriti usuõpetuse kordamiseks. "Suured" käisid laupäeviti pärast seda kui pärisõpilased olid koolist vabanenud, kuna viimastel oli laupäeval lühem päev.

Enne minu kooliskäimist on olnud niisugune kord, kus pärisõpilastel laupäeval tunde ei olnud ja sel päeval oli koolimaja tervelt "suurte" ehk järelkooli jaoks. Veel varem on korra katsetatud ka seda, et "suured" käisid iga 3-4 nädala järel terve nädala koolis, siis sel ajal oli päris koolil vaba nädal.

11. Koolitöö algas sügisel 15. oktoobril, siis kui välistööd taludes olid lõppenud ja karjad lauta jäänud. Kevadel koolitöö lõppu tähistas tavaliselt kevadine "koolikatsumine", mis toimus tavaliselt aprilli esimesel poolel. Pärast seda vaevalt keegi enam kooli tuli. Kui tuldigi, siis õppetööst enam suurt asja ei saanud - korrati vana, vesteldi ja tehti õues ringmängu.

Õppetöö kestis päevas 6 tundi, laupäeval 4 tundi. Hommikupoolikul olid tunnid kell 8-12 ja pärast lõunavaheajaga kell 2-4. Iga tunni järgi oli 5-10 minutit vaheajaga. rooled õpilased, kes koolimaja lähedal elasid, käisid lõunavaheajal kodus söömas. Teised sõid kaasavõetud toitu ja veetsid ülejäänud aja koolimajas. Lõunavaheajast oli ettenähtud 1 tund söömiseks ja mängimiseks, teine õppimiseks.

Tunnid käisid enam-vähem järgmise plaani järgi:

1. Piiblilugu ja katekismus	1-2 tundi päevas
2. Emakeel	1 " "
3. Rekendamine	1 " "

4. Venekeel

1 tund päevas

5. Geograafia vanematele klassidele

Siis järgnesid veel ilukirjutus, laulmine ja ka võimlemine. Viimast kindla tunniplaani järgi ei peetud. Võimlemistunnid kasutati enamasti mängimiseks, peamiselt õues. Loodusteadust ja ajalugu ei olnud.

Koolitöö algas hommikul kirikulauluga ja lõppes ka lauluga.

Minu koolis käies toimus õppetöö eesti keeles. Minu abikoolmeistriks olles aga vene keeles.

Vene usuliste jaoks olid eraldi algkoolid. Nii oli näiteks Linte külas veneusuliste algkool.

Kooliruumide koristamine ja kütnine toimus õpilaste poolt. Selleks oli õpilastest määratud 1 päevamees ja 1 abi. See, kes oli eelmisel päeval päevamehe abiks sai järgmisel päeval päevameheks. Nii kestis see tökohustus igal õpilasel 2 päeva järjest. Nende ülesandeks oli klassiruumid koristada, ahi kütta ja joogivett tuua. Nad tulid hommikul varem, kütsid koolimaja soojaks, koristasid ruumid, tõid värsket joogivee ja olid siis teistega koos tunnis. Ka tundide vaheajal, lõuna vaheajal pidasid nad korda ja puhtust.

Õppetöö edukust kontrollisid kirikuõpetaja ja köster.

Kevadel koolikatsumise ajal kontrollisid nad tavaliselt 2 kooli päevas. Nad ei käinud tavaliselt koos, vaid üksteise järel - üks ühes teine teises koolis. Kirikuõpetaja kontrollis teadmisi peamiselt piibliloos ja katekismuses, köster siis kirikuloos, lugemises ja kirjutamises ja ehk ka rehkenduses. Õpilaste korralikkust, käitumist ja puhtust kontrollis peamiselt köster.

Kooliinspektor käis juhuslikult ja väga harva. Mõni aasta ta ei tulnudki. Ta kontrollis peamiselt venekeelt ja rehkendust.

Kevadel õppetöö lõpul anti ka tunnistused. Hinnati

5-pallilise süsteemi järgi. Kuid hinnet üle 4-a ei tahetud siiski palju anda.

Paar korda aastas käis kirikuõpetaja koolimajas rahvast armulauale kirjutamas. Opetaja pidas palvetundi ja köster kirjutas seejärel soovijaid armulauale. Kui see sattus kooliajale said õpilased paariks tunniks õppetööst vabaks. Tavaliselt aga toimus see õhtupoolikul.

Teatud vahemeheks elanikkonna ja kooli vahel oli valla poolt määratud koolivanem. Minu ajal oli sellel kohal talupidaja Hindrek Pedmanson (Paulopriit Voolaine isa). Teda nimetati ka koolikohtumeheks.

Kooliõpetajaks minu ajal oli Viido Kliimann, kes tuli Tooste kooli 1880. a. paigu. Enne seda on ta olnud kooliõpetajaks Nahal ja Leevakol.

Leevakol olles oli Viido Kliimann kohalike mõjukamate meestega vastollu sattunud ja tal oli raske seal edasi töötada. Ta läinud siis kirikuõpetaja Maasingi juurde oma häda kurtma ja tuge otsima. Maasing oli teinud talle ettepaneku üleviimiseks Tooste kooli, mis oli Viidolegi vastuvõetav. Ja nii saigi Viido Kliimannist Tooste kooliõpetaja, kus ta töötas kuni ~~oma~~ elu lõpuni.

Kuna Viido Kliimann vene keelt ei osanud, lubati tal venestamise ajal, kui venek keele õpetus algkoolis kohuslikuks tehti, abiõpetaja võtta. Sellel kohal oli 1897-1900. a. käesolevale allakirjutaja. 1900. a. toodi endine Kadamaa algkooli õpetaja Daniel Krigul (kooriguht Paul Kriguli isa), kuna V. Kliimann jäi abiks.

Enne Viido Kliimanni oli Tooste külakooli õpetajaks Jaan Vari ja enne seda Jaan Zubsberg (1860. a. ümber).

Peale tavaliste korra alalhoiu ja distsipliini kindlustamise abiinõude nagu manitsus, noomimine, nurgas seismine jne. oli rakendatud ka kehaline karistus. Selleks oli oma kindel kord. Karistuse otsuse pidi kinnitama kooli kuraator, kelleks oli Häpina mõisnik A. v. Sievers ja karistuse täideviimise juures pidi viitima koolikohtumees.

Minu kooliskäimise ajal sai 2 õpilast ihunuhtlust: Samuel Gustavi p. Toding ja Jaan Tolsting (Imä Jaan). Poisid olid 12-13 aastased. Kooliõpetaja Viido Kliimann välis ühe õpilase välja kes karistuse täide viis. Karistatavad alistusid - lasid ise püksid maha ja võtsid karistuse tõrkumata vastu (4-5 lööki vitsakimbuga). Kohal oli ka koolikohtumees talupidaja Gustav Narusk (Radamaa kooliõpetaja Peeter Naruski isa). Õpilased vaatasid seda pealt.

Minu abiõpetaja olles pidi ihunuhtlust saama Daniel Lodesk. Otsus oli Sieversi poolt kinnitatud ja karistuse täideviimiseks kõik ettevalmistused, koolikohtumees Hindrek Pedmanson kohal, kuid minu vaikselt soovitusel lepidi sellega, et karistus jäi ära tingimusel, et edaspidi enam pahandust ei tee.

Ihunuhtluse andmine jätis kõigisse õpilastesse halva malje ja mälestuse.

Kooliõpetaja peamiseks harrastuseks peale otsese koolitöö oli palvetundide pidamine. Palvetundi peeti iga laupäeva ja pühapäeva õhtul, kui ka suurte pühade puhul nagu palvepäev jne. Samuti kuulus laste ristimine kooliõpetaja ülesannetesse.

Peale palvetunni jäid paljud koolmeistri juurde juttu ajama, kus siis tavaliselt kõik põllumajanduse ja loomakasvatuse päevaprobleemid ja muud murettekitavad küsimused läbiarutati.

Tooste koolil oli kasutada 7,5 taaläri suurune koolitalu,

mis koos põllu-, heinamaa ja muude kõlvikutega moodustas 12-15 ha suuruse maatüki. Maa oli kooliõpetajal palga eest. Lastearv andis välja kooliõpetaja palga 150 rbl. aastas. Täispalgale oleks vastanud 10 taaldri suurune talu. Puuduva 2,5 taaldri eest maksti Viido Kliimannile umbes 50 rbl. aastas. Viido Kliimannil oli talus 1 hobune 2-3 lehma ja . Enamasti pidas ta ka sulast.

Abikooliõpetaja sai V. Kliimannilt prii söögi ja 50 rbl. talve eest.

Mõningase mulje Tooste külakooli varasemast ajast 1860. aastate paigu annab järgmine lõige minu nooreaja märkmikust: "Jaan Hansu p. Ritsland käis selleaegses Tooste (valla)koolis ainult 2 aastat. Esimesel aastal umbes 4 päeva. kevadise õpetaja poolt kooli revideerimise ajal lubati Laulu raamat hoolsa õppimisest kingituseks, võeti aga trahvina viidetud päevade eest ära. Teise aastase kooli revideerimise ajal sai piibliloo kingituseks. Sel ajal õpiti koolis juba pääle usuõpetuse ja lugemise ka kirjutamist ja rehendamist. Selleaegne koolmeister oli Jaan Zupsberg, kes vist kuski koolis õpetust ei ole saanud vaid ise ennast harinud.

Koolimaja oli õhta pool maanteed, nüüdse Karl Puksovi krundi peal, kuhu koolmeister teiselt poolt maanteed kooli rehest umbes 100 silla kauguselt kooli pidamas käis".

Kuid selle vana koolimaja suuruse ehitusviisi, ruumide jaotuse kohta ei ole minul mingisuguseid teateid. Ei mäleta, et minu kooliskäimise ajal oleks sellest eelmisest koolimajast mingisuguseid märke (ehituse varemeid, vundamenti või midagi muud) alles olnud.

Minu vanaisa Ritska Hansu kirjaoskuse samutia tema koolis käimise kohta ei ole minul teateid. Vanaema miina aga oskas lugeda ja õpetas lapselapsi lugema.

A. Ritsland